

Vojaški stražarski stolp v Vrtojbi.
Foto: Pavšič Zavadlav, 2008

Muzej meje na kolodvoru v Novi Gorici.
Foto: Pavšič Zavadlav, 2008

RAZSTAVE O ŽIVLJENJU OB MEJI IN ZGODOVINSKA UČNA POT Od Vrtojbe do Nove Gorice

Vojaški stražarski stolp, ki ga je v Vrtojbi tik ob nekdanji italijansko-jugoslovanski državni meji leta 1948 postavila jugoslovanska vojska in ga vse do leta 1991 uporabljala za nadzor meje, je Goriški muzej leta 2006 spremenil v majhen spominski muzej (avtor razstave: zgodovinar mag. Jakob Marušič, oblikovanje Boris Blažko), Občina Šempeter-Vrtojba pa je vojaški stražarski stolp razglasila za kulturni spomenik lokalnega pomena in ga zaščitila pred propadom.

Muzej je postavljen v opomin vsem nam. Zato da se ohrani spomin na težko zgodovinsko izkušnjo, da se bodo lahko v Evropi prihodnji rodovi poučili, kako so nekoč državne meje in nesmiselne politične konfrontacije razjedale mir in sožitje evropskih narodov. V njem je na ogled razstava o življenju ob novi državni meji, ki je 15. septembra 1947 razdelila do takrat enotno kulturno, socialno, gospodarsko in politično ozemlje Goriške na dva dela. Del je pripadel Italiji, del Jugoslaviji (sedaj pripada Sloveniji). Zaradi politične konfrontacije med socializmom in kapitalizmom, blokvske delitve sveta ter hladne vojne je bila državna meja strogo nadzorovana. Razstava govori o kulturnem šoku, ki so ga doživeli ljudje, ko je na Goriškem nova državna meja čez noč presekala življenje ljudi, ločila družine in razdvojila prijatelje. Življenje ob strogo varovani meji ni bilo prijetno. Vojaki so odšli z meje šele ob osamosvojitvi Slovenije leta 1991, a šele z vstopom Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 se je življenje ob državni meji med Slovenijo in Italijo na Goriškem začelo dokončno normalizirati.

Po vstopu Slovenije v »šengensko« območje je začel Goriški muzej urejati posebno zgodovinsko učno pot (itinerarij) ob kolesarski poti, ki se sedaj vije tik ob slovensko-italijanski državni meji na relaciji med Vrtojbo in Novo Gorico. Večji del itinerarija poteka po nekdanjih vojaških stražarskih stezah. Ob kolesarski poti sta že dva muzeja, v katerih je Goriški muzej postavil razstavi, ki govorita o življenju ob meji. Prvi je že omenjeni stra-

žarski stolp v Vrtojbi, drugi muzej, urejen leta 2005 (avtor razstave: zgodovinar Drago Sedmak, oblikovanje Boris Blažko), pa se nahaja v stavbi železniške postaje v Novi Gorici. V njem so predstavljene zastave in uniforme vojakov, carinikov in policajev različnih evropskih držav, ki so med letoma 1945 in 2004 nadzirali državno mejo in številne mejne prehode. Pred železniško postajo je trg, ki si ga delita Gorica in Nova Gorica (Italija in Slovenija), in kjer je Slovenija leta 2004 skupaj z Italijo proslavila vstop Slovenije v Evropsko unijo. Na maloobmejnem prehodu na Pristavi (predel Nove Gorice) pa Goriški muzej načrtuje še postavitev muzeja o tihotapstvu na Goriškem, ki bo vse tri muzeje povezal v zanimiv zgodovinski itinerarij. Vsi trije muzeji se bodo med seboj smiselno dopolnjevali. Ob kolesarski poti, ki se tik ob državni meji vije skozi dve državi in skozi somestje Gorice, Šempetra in Nove Gorice, si bo mogoče na razdalji petih kilometrov ogledati tri različne razstave o življenju ob meji in uživati ob opazovanju goriške pokrajine ter mesta.

* Andrej Malnič, univ. dipl. etnol., muzejski svetovalec, trenutno direktor Goriškega muzeja, 5000 Nova Gorica, Grad Kromberk, Grajska 1, E-naslov: andrejmalnic@goriskimuzej.si